

Informe 2004

Procés d'avaluació de la qualitat del sistema universitari a Catalunya

Principals recomanacions

A continuació recollim les principals conclusions i recomanacions per a cadascun dels eixos d'actuació d'AQU Catalunya:

FOMENT DE LA CULTURA DE LA QUALITAT

Treball conjunt

Una de les principals idees força d'AQU Catalunya és el foment de la cultura de la qualitat en el sistema universitari català. Així, l'actuació de l'Agència s'ha caracteritzat per la cerca del consens i la cooperació, el treball en equips interuniversitaris, la rendició de comptes de les activitats desenvolupades, la voluntat d'implicar els acadèmics i els estudiants i l'estreta col·laboració amb altres agències europees. Cal destacar la necessitat de treballar conjuntament amb els responsables acadèmics, la comunitat universitària i la mateixa Agència per tal d'establir els aspectes clau de la gestió de la qualitat, especialment en el procés d'adaptació a l'EEES.

PROGRAMA PRO-QU

Cap a la consolidació de la cultura de la qualitat

En aquesta dècada d'experiència avaluativa es pot dir que s'ha donat un gran pas envers la consolidació de la cultura de la qualitat, tant al si de les universitats com de la mateixa Agència. Això no obstant, es palesa la necessitat d'aprofundir-hi. Així, d'acord amb els estàndards europeus, cal que les universitats adequin llurs estructures d'assegurament de la qualitat amb personal amb la responsabilitat i formació adients que donin suport a l'establiment i manteniment dels sistemes d'assegurament de la qualitat. D'altra banda, AQU Catalunya també ha de continuar treballant per adequar els seus mecanismes per tal d'assolir els estàndards europeus de reconeixement mutu entre agències d'avaluació.

Cal una major participació de la comunitat universitària

La participació és un element cabdal per assegurar l'èxit de l'avaluació. Així, per bé que s'han assegurat els mecanismes formals de participació i comunicació dels processos (enquestes, reunions, etc.) en general, es pot concloure que aquesta participació s'ha limitat als agents directament implicats (comitès d'avaluació, responsables acadèmics) i no ha arribat encara al conjunt de professors i estudiants. Pel que fa a aquests últims, les indicacions a escala internacional fan èmfasi en la necessitat que hi participin.

Es constata, doncs, la necessitat d'emprendre accions per implicar professors, estudiants i PAS en el nou repte d'integració a l'EEES.

Cap a la transparència del sistema

És coneguda la importància i la necessitat de disposar d'evidències per als processos d'avaluació de la qualitat. Així, cal destacar que un dels principals assoliments en el desenvolupament del programa d'avaluacions ha estat la generació de mecanismes de recollida i processament de dades (per exemple, dades de rendiment acadèmic, abandonament, etc.). El sistema s'ha dotat d'un conjunt d'indicadors en sintonia amb els sistemes educatius més avançats. Cal aprofundir en l'ús d'aquestes dades per a la presa de decisions i en la transparència dels procediments emprats.

La millora contínua: objectiu permanent

El desenvolupament normatiu al voltant de l'acreditació estableix la necessitat de fer un seguiment de les avaluacions de les titulacions. D'altra banda, els esforços de les universitats han d'estar orientats a assolir nivells de major qualitat. Així mateix, cal una major implicació dels responsables en la visibilitat dels resultats de les avaluacions, ja que, fins al moment, la fase d'elaboració i, especialment, d'aplicació dels plans de millora no ha assolit encara uns resultats que es puguin considerar suficients. Per tant, cal tancar el cercle planificació-avaluació-millora, tal com s'ha iniciat amb l'establiment dels contractes programa.

Cal, doncs, fer èmfasi en la millora contínua i disposar d'una política i uns mecanismes que ho facilitin. El programa de seguiment de les avaluacions pot ser un bon instrument per assolir aquesta finalitat.

ADAPTACIÓ A L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

Dinamisme en la integració a l'EEES

Els reptes de l'adaptació a l'EEES exigeixen dinamisme i eficàcia. El pla pilot impulsat a Catalunya pel DURSI i les universitats ha suposat un pas endavant en el procés d'integració europea. El marc legal de la LUC ha permès iniciar processos d'experimentació que faciliten els avanços i el desenvolupament de l'adaptació a l'EEES amb un ritme més adequat que l'adoptat

en el context general de l'Estat. Així mateix, l'adopció d'un model basat en proves pilot situa el sistema universitari català en una posició capdavantera.

Planificació i cura en les actuacions

El poc temps de què s'ha disposat ha comportat problemes de planificació i, d'altra banda, s'ha observat un alt nivell d'heterogeneïtat de situacions com a conseqüència dels diversos punts de partida de les titulacions. Tot i així, el projecte i l'experiència es consideren positius i han d'ajudar a establir les bases per al compliment de l'article 35.2 de la LOU, que es refereix a l'informe favorable que han d'emetre les comunitats autònomes sobre la implementació de les noves titulacions. Per tant, cal dissenyar un calendari d'adaptació de les titulacions a l'EEES que sigui realista i viable, i evitar una transformació general en un període tan breu que els resultats se'n ressentin.

Referents internacionals d'acreditació

El desenvolupament normatiu estableix la necessitat de disposar de mecanismes d'acreditació basats en estàndards de qualitat. Prenent com a referència estàndards internacionals dels països amb més tradició en avaluació, des d'AQU Catalunya s'han elaborat els estàndards d'acreditació dels programes de grau i màster. Així, en el marc del projecte pilot que impulsa el DURSI, l'acreditació que emeti l'Agència partirà d'una metodologia homologable en el marc europeu i serà el resultat d'un procés d'experimentació prèvia.

DISSENY

El disseny de titulacions: punt clau per a la seva qualitat

La qualitat del procés d'ensenyament-aprenentatge depèn, en gran manera, del disseny adequat del programa de formació. El disseny d'un pla d'estudis és un pas clau que té conseqüències àmplies, tant des d'un punt de vista temporal (un cop aprovat i publicat serà vigent durant un llarg període de temps) com pel que fa al nombre de graduats/futurs professionals que seran fruit d'aquest pla. Sens dubte, aquest és un dels reptes més nous i significatius que les universitats, i el seu professorat en particular, hauran d'abordar en els propers anys.

En aquest context es recomana que el disseny del perfil de formació posi l'èmfasi en els assoliments dels graduats. D'altra banda, l'ensenyament ha de preveure una participació més activa dels estudiants. Finalment, resulta imprescindible reforçar la coordinació de matèries per tal que s'assoleixin les competències transversals a partir d'una anàlisi aprofundida del temps que necessita un estudiant mitjà per completar el pla de formació.

Un esforç basat en el compromís i la col·laboració

AQU Catalunya ha desenvolupat diverses accions per ajudar les universitats en el procés d'elaboració dels plans d'estudis, entre les quals destaca la publicació de tres marcs generals —documents de bones pràctiques— relacionats amb el disseny i el desenvolupament dels plans d'estudi: el *Marc general per a la integració europea*, el *Marc general per a l'avaluació dels aprenentatges dels estudiants* i el *Marc general per al disseny, el seguiment i la revisió dels plans d'estudis*. El programa DISSENY intensifica aquesta preocupació dins el context de l'Espai europeu d'educació superior.

És important tenir en compte que, malgrat la indefinició sobre l'ordenació futura dels ensenyaments, el programa s'ha desplegat amb resultats notables. Hi ha dos factors que expliquen aquest èxit: d'una banda, la participació de totes les facultats que imparteixen els ensenyaments a Catalunya, i, de l'altra, l'adopció d'una metodologia de disseny, en línia amb el context internacional, que ha fet atenció a una definició i un compromís adequats pel que fa al desenvolupament de les competències bàsiques i comunes que han de tenir els graduats formats a les universitats de Catalunya.

TRANSICIÓ AL MERCAT LABORAL

Una formació orientada a l'ocupabilitat

Un dels objectius del desenvolupament de l'Espai europeu d'educació superior, que emana de la Declaració de Bolonya, és la promoció de l'ocupabilitat dels graduats, aportant-los les competències necessàries per afrontar els nous reptes de la societat del coneixement com a factor indispensable per al desenvolupament econòmic i social del continent. El coneixement de la transició laboral dels graduats ofereix respostes a aquest repte, i esdevé fonamental per a la planificació, l'avaluació i la innovació universitàries. Les universitats catalanes han estat sensibles a la necessitat de conèixer el comportament laboral de les seves titulacions, i, des dels anys noranta, han dut a terme diversos estudis d'inserció laboral. Tanmateix, la diversitat de metodologies dificultava una representació de la realitat global: la inserció dels graduats a Catalunya. L'estudi d'inserció laboral de l'any 2001, en el qual participaren les set universitats públiques catalanes, va suposar l'elaboració d'un sistema d'indicadors bàsics que permet una anàlisi comparativa i dona resposta a una anàlisi territorial de la relació entre el sistema d'educació superior i el mercat laboral qualificat.

Un coneixement necessari de la realitat

L'evolució constant del mercat laboral i els canvis ràpids dels sistemes de formació fan necessari assegurar un sistema d'informació que capti les relacions entre el sistema educatiu superior i el mercat de treball, i dur a terme aquesta tipologia d'estudis de manera periòdica. No n'hi ha prou, però, amb obtenir dades sobre els resultats del procés, sinó que l'objectiu final ha

de ser l'anàlisi dels factors que incideixen en una adequada transició al mercat laboral per tal de millorar aquest procés.

La necessitat que col·laborin tots els agents

La visió global de la transició al mercat laboral només és possible mitjançant experiències col·laboratives, que beneficien tots els participants i la societat en general. És necessari mantenir i afavorir aquest tipus d'iniciatives col·laboratives i estendre-les a altres àmbits. Per tal de no perdre la potencialitat d'aquests processos, cal evitar lapses de temps massa llargs, i que les institucions que hi participin ho facin en condicions d'homogeneïtat. Finalment, cal integrar l'anàlisi dels resultats d'inserció laboral dins els processos habituals d'avaluació i de millora.

Així, l'any 2004, amb el suport dels consells socials, s'ha definit la metodologia per realitzar una nova enquesta que permetrà actualitzar les dades de l'enquesta del 2001 i analitzar-ne l'evolució.

L'AVALUACIÓ DE TITULACIONS

Una tasca constant

Des que va iniciar la seva activitat l'any 1996, AQU Catalunya ha avaluat 288 titulacions, 26 departaments i 21 processos o serveis, i ha fet 16 avaluacions de seguiment de plans de millora i l'avaluació externa de 11 programes de doctorat. Així, més del 60% de l'oferta formativa ja ha estat avaluada com a mínim una vegada.

El mètode d'avaluació emprat combina una perspectiva interna i externa i el seu objectiu final és l'elaboració de plans de millora.

Un dels trets característics és la promoció de les avaluacions de caràcter transversal (avaluació simultània d'un mateix ensenyament a les diferents facultats que l'imparteixen) per tal d'obtenir una visió de conjunt de la disciplina.

Cal aprofitar el capital de coneixement acumulat al voltant de l'avaluació per afrontar el procés d'adaptació a l'EEES.